

ҚОНУНИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Дар бораи беҳатари радиатсионӣ

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2003, №8, мод.465)

Маҷлиси намояндагон қабул намуд – 26 июни соли 2003

Маҷлиси миллӣ қонибдорӣ намуд – 16 июли соли 2003

БОБИ 1 МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Мақсади Қонуни мазкур

Мақсади Қонуни мазкур аз танзими ҳуқуқии муносибатҳое, ки ба таъмини беҳатари радиатсионӣ, ҳифзи ҳаёт, саломатӣ ва амволи шаҳрвандон, ҳамчунин муҳити зист аз таъсири зараровари афканишоти иондоркунанда алоқаманданд, иборат мебошад.

Моддаи 2. Мафҳумҳои асосӣ

Мафҳумҳои асосие, ки дар Қонуни мазкур истифода мешаванд:

заминаи радиатсионии табиӣ - миқдори афканишоте, ки тавассути афканишоти кайҳонӣ ва афканишоти радионуклеидҳои табиат ба миён омада, ба таври табиӣ дар замин, об, ҳаво, дигар унсурҳои биосфера, маводи ғизоӣ ва организми инсон тақсим мешаванд;

афканишоти иондоркунанда - афканишоте, ки ҳангоми таъзияи радиоактивӣ, табдилёбии ядрой, боздории зарраҳои заряддоршудаи дар модда ба вуҷуд омада, ҳангоми таъсири мутақобила ба муҳит, ионҳои аломатҳои гуногундоштаро ба миён меоваранд;

манбаи афканишоти иондоркунанда - дастгоҳ ва (ё) моддаи радиоактивие, ки шуои радиоактивӣ меафканад ва ё қобилияти чунин афканишотро дорад;

истифодабарандагони манбаҳои афканишоти иондоркунанда - шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие мебошанд, ки манбаҳои афканишоти иондоркунандаро истихроҷ, истехсол, тайёр, коркард ва истифода намуда, ниғаҳдорӣ ё хизматрасониро ба ҷо оварда, интиқол ва безарар мегардонанд ё онҳоро гӯр мекунанд;

кормандон - шахсоне, ки доимӣ ё муваққатӣ бевосита бо манбаҳои техногенӣ афканишоти иондоркунанда кор мекунанд ё вобаста ба шароити кор дар фазои таҳти таъсири он қарор доранд;

садамаи радиатсионӣ - аз даст додани идораи манбаи афканишоти иондоркунандае, ки бо сабаби вайронии таҷҳизот, амали нодурусти кормандон, офатҳои табиӣ ё дигар сабабҳо рух додааст ва боиси беш аз меъёрҳои санитарӣ шуоъхӯрии одамон ё олудагии радиоактивии муҳити зист гардидааст ва ё метавонад сабабгори он гардад;

беҳатари радиатсионии аҳоли - ҳолати ҳимояи насли имрӯза ва ояндаи инсоният аз таъсири зараровари афканишоти иондоркунанда ва андешидани маҷмӯи чорабиниҳое, ки шуоъхӯрӣ ва олудагии радиоактивии кормандон, аҳоли ва муҳити зистро то сатҳи нисбати паст маҳдуд месозад;

моддаҳои радиоактивӣ - маводҳое, ки дар таркибашон унсурҳои кимиёвӣ дошта, ядрои онҳо қобилияти худ аз худ коҳишёбӣ дорад;

минтақаи санитарӣ муҳофизатӣ - ҳудуди атрофи муассиса ё манбаи афканишоти иондоркунанда, ки дар он сатҳи шуоъхӯрии одамон дар шароити мӯътадили истифодаи чунин манбаъ, метавонад аз меъёри санитарии муқарраргардидаи ниҳии миқдори шуоъхӯрӣ барои аҳоли бештар бошад ва дар он низоми маҳдуди фаъолияти хоҷагидорӣ муқаррар гардида, назорати радиатсионӣ анҷом дода мешавад;

минтақаи назорат - ҳудуди берун аз минтақаи санитарӣ муҳофизатӣ қарордошта, ки дар он мониторинги радиатсионӣ сурат мегирад;

назорати радиатсионӣ - ба даст овардани ахборот оид ба вазъи радиатсионӣ дар ташкилот, муҳити зист ва сатҳи шуоъхӯрии одамон;

шуоъхӯрии табиӣ - шуоъхӯрие, ки тавассути манбаҳои табиӣ афканишот ба миён омадааст;

радионуклиди табиӣ - навъи атомҳо бо шумораи муайяни протонҳо ва нейтронҳо мебошад, ки дар ядро бо миқдори зиёд ва рақами атомӣ нишон дода шуда, дар муҳити муқаррари табиӣ, ки қобилияти хориҷ намудани шуоҳои радиоактивиро дорад, мавҷуд аст;

шуоъхӯрии техногенӣ - шуоъхӯрӣ аз манбаъҳои техногенӣ, ки дар шароити муқаррарӣ ва ки дар шароити садамаҳо, ба истиснои шуоъхӯрии тиббӣ беморон;

шуоъхӯрии тиббӣ - шуоъхӯрии беморон дар натиҷаи муоинаи тиббӣ ё муолиҷа;

шуоъхӯрии касбӣ - шуоъхӯрии ҳайати кормадон дар ҷараёни кор бо манбаъҳои техногенӣ афканишоти иондоркунанда;

муносибат бо партовҳои радиоактивӣ - ҳама гуна намуди фаъолият вобаста ба ҷамъоварӣ, ҳамлу нақл, коркард, нигоҳдошт ва (ё) гӯронидани партовҳои радиоактивӣ;

заминаи радиатсионӣ аз нигоҳи техногенӣ тағйирдодашуда - муҳити табиӣ радиатсионӣ, ки дар натиҷаи фаъолияти инсон тағйир ёфтааст;

бехатарии радиатсионӣ - маҷмӯи ҷорабиниҳое, ки муносибати бехатарро бо маводи ядрӣ таъмин менамояд;

маводи ядрӣ - маводе, ки моддаҳои ядрӣ доранд ва ё қобилияти аз нав ҳосил кардани маводи ядрӣ таъзияшавандаро доранд;

зиверт (Зв) - воҳиди миқдори эквивалентии афканишоти радиоактивӣ, ки дар системаи байналмилалӣ (СИ) қабул шудааст;

миқдори ниҳой - андозаи таъсири афканишоти иондоркунанда, ки ҳамчун ҷораи хатари ба миён омадани оқибатҳои минбаъдаи шуоъхӯрии организми инсон ё узвҳои алоҳидаи он, бо назардошти ҳассосияти радиатсионӣ ӯ истифода мегардад;

мониторинги радиоэкологӣ - системаи муоинаи махсуси бехатарии радиатсионӣ ҳайати кормандон, аҳоли ва муҳити табиӣ зист;

гӯронидани партовҳои радиоактивӣ - ҷойгиркунонии бехатарии партовҳои радиоактивӣ, бе дарназардошти минбаъд хориҷ кардани онҳо;

шаҳодатномаи радиатсионӣ гигиени ташкилот - ҳуҷҷате, ки ҳолати бехатарии радиатсиониро дар ташкилот тавсиф намуда, тавсияҳоро ҷиҳати беҳбудии он зикр менамояд;

шаҳодатномаи радиатсионӣ гигиени ҳудуд - ҳуҷҷате, ки ҳолати бехатарии радиатсионӣ аҳолии ҳудудро тавсиф намуда, тавсияҳоро ҷиҳати беҳбудии он зикр менамояд;

дезактиватсия - дур кардани олудаҳои радиоактивӣ аз объектҳои олудашуда.

Моддаи 3. Принципи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Принципи асосии таъмини бехатарии радиатсионӣ аз инҳо иборатанд:

принципи асосноксозӣ - манъи ҳама гуна навъи фаъолият вобаста ба истифодаи манбаҳои афканишоти иондоркунанда, ки ҳангоми он миқдори аз хатари зарари имконпазир гирифтаи инсон ва ҷомеа бар зами заминаи радиатсионӣ табиӣ расонидашуда бештар намебошад;

принципи мутаносибгардонӣ - зимни истифодаи ҳама гуна манбаҳои афканишоти иондоркунанда дар сатҳи нисбатан паст нигоҳ доштани миқдори инфиродии шуоъхӯрӣ ва теъдоди шахсони шуоъхӯрда ба андозаи барои саломатии шахрвандон безарар;

принципи бамеъёрдарорӣ - аз ҳамаи манбаҳои афканишоти иондоркунанда зиёд набудани миқдори инфиродии иҷозатдодашудаи шуоъхӯрии шахрвандон, ки барои саломатии онҳо хатарнок нест;

принципи ҳимоя - ташкили системаи ҳимояи радиатсионӣ ҳайати кормандон, аҳоли ва ҳудуд дар асоси расонидани кӯмаки ҳатмӣ ба зарардидагон, андешидани тадбирҳо оид ба рафъи оқибатҳои садамаҳои радиатсионӣ ва дезактиватсияи муҳити табиӣ зист.

ҳангоми садамаҳои радиатсионӣ системаи бехатарии радиатсионӣ аҳоли ба принципи зайл асос меёбад:

ҷорабиниҳои дар назар дошта оид ба рафъи оқибатҳои садамаи радиатсионӣ, ки бояд нисбат ба зарар ғоидаи бештаре дошта бошанд;

намуд ва доираи фаъолият ҷиҳати рафъи оқибатҳои садамаҳои радиатсионӣ бояд тарзе амалӣ гарданд, ки ғоида аз паст кардани миқдори афканишоти

иондоркунанда, ба истиснои зарари тавассути чунин фаъолият расонидашуда, ба таври ниҳой бошад.

БОБИ 2

ТАНЗИМ ДАР СОҲАИ ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

Моддаи 4. Қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ ба Конститутсияи (Сарқонуни) Чумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз ҳамин Қонун, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Чумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Чумҳурии Тоҷикистон эътироф намудааст, иборат мебошад.

Моддаи 5. Вазифаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Ба вазифаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ дохил мешаванд:

муайян кардани сиёсати давлатӣ ва татбиқи он;

таҳия ва қабул намудани санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, назорат ба риояи онҳо;

таҳия, тасдиқ ва татбиқи барномаҳо;

муайян кардани намудҳои фаъолият дар соҳаи муомилот бо манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, ки қобили гирифтани иҷозатнома (литсензия) мебошанд;

муқаррар кардани тартиби муайян намудани намудҳо ва андозаи ҷуброн барои хатари зиёди расонидани зарар ба саломатии шаҳрвандон ва амволи онҳо, ки бо таъсири радиатсия вобастааст;

муқаррар кардани тартиби додани товони зарар ба саломатии шаҳрвандон ва амволи онҳо, инчунин ба амволи шахсони ҳуқуқӣ дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ;

ташкил ва таъмини амали низоми ягонаи идораи давлатӣ, аз ҷумла назорат ва баҳисобгирии миқдори шуоъхӯрии аҳоли;

ташкил ва таъмини амали низоми ягонаи баҳисобгирӣ ва назорати манбаъҳои афканишоти иондоркунанда;

таҳия ва амалӣ намудани тадбирҳои фаврӣ оид ба ҳифзи радиатсионии аҳоли дар шароитҳои фавқулодда;

ҷорӣ намудани низоми махсуси сукувати шаҳрвандон дар минтақаҳои дигари олудагии радиоактивӣшуда дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ;

назорати расонидани ёрӣ ба аҳолии дучори шуоъхӯрӣ гашта, дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ;

танзими содироту воридоти манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, инчунин анҷом додани назорат ба ҳамлу нақл ва транзити онҳо;

муайян кардани тартиби ғурондани манбаъҳои афканишоти иондоркунанда;

иҷрои ҳамкорӣҳои байналмилалӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ.

Моддаи 6. Танзими давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Танзими давлатиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон анҷом медиҳад. Ҳукумати Чумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ваколатдори давлатӣ тартиби амали мутақобила ва маҳдудгардони вазифаҳои онҳоро дар мавридҳои зерин муайян мекунад:

ҳифзи саломатии аҳоли аз таъсири афканишоти иондоркунанда;

таъмини бехатарии радиатсионӣ ва иҷозатномакунонии (литсензиякунонии) намудҳои фаъолият ба истифодаи манбаъҳои радиоактивӣ алоқаманд;

пешгирӣ кардан аз олудагии радиоактивии объектҳои муҳити атроф ва назорат ба манбаъҳои табиӣ афканишоти иондоркунанда.

Мақоми танзимкунандаи давлатӣ оид ба таъмини бехатарии радиатсионӣ Оҷонсии амнияти ядрӣ ва радиатсионӣ дар назди Академияи илмҳои Чумҳурии Тоҷикистон буда, минбаъд мақоми танзимгар номида мешавад, ки сиёсати ягонаи давлатиро пеш мебарад, кори дигар мақомоти ваколатдори давлатиро ҷамоҳанг месозад ва инчунин:

иҷозатномадиҳии (литсензиякунонии) намудҳои фаъолияти истифодаи моддаҳои радиоактивиро тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом медиҳад;

меъёрҳо ва қоидаҳоро, ки ба бехатарии радиатсионӣ, ҳифзи ҷисмонӣ ва банақшагирии зидди садама, баҳисобгирӣ ва назорат ба манбаъҳои афканишоти иондоркунанда алоқаманданд, тасдиқ менамояд;

ба иҷрои меъёр, қоидаҳои бехатарии радиатсионӣ ва шартҳои иҷозатнома (литсензия) назорат мекунад;

ба кормандоне, ки дар объектҳои истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда машғул мебошанд, талаботи касбӣ муқаррар менамояд.

Моддаи 7. Салоҳияти ҳокимияти маҳаллӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Ба салоҳияти мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ дохил мешавад:

таҳия ва тасдиқ кардани барномаҳои маҳаллӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ дар қаламрави идоравӣ;

гузарондани тадбирҳои амалӣ дар сурати таҳдиди пайдоиши садамаҳои радиатсионӣ ва бартараф кардани оқибатҳои он;

гузаронидани сиёсати давлатӣ дар соҳаи ҳавасмандкунии иқтисодии фаъолияти шахсони воқеиву ҳуқуқӣ дар таъмини бехатарии радиатсионӣ;

тасдиқи тадбирҳои дарозмуддат ва аввалиндараҷа вобаста ба мувофиқ гардонидани партовгоҳҳо ба меъёрҳои байналмилалӣ бехатарии радиатсионӣ;

ташкил ва назорат ба иҷрои тадбирҳо бобати таъмини бехатарии радиатсионӣ дар қаламрави идоравӣ;

анҷом додани назорат ба иҷрои талабот ба ҳуҷҷатҳои меъёрии таъмини бехатарии радиатсионӣ;

иҷрои дигар салоҳиятҳо тибқи ҳамин Қонун ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Моддаи 8. Бамеъёрдарории давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Бамеъёрдарории давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ тавассути муқаррар намудани қоидаю меъёрҳои санитарӣ, меъёрҳои гигиенӣ, қоидаҳои бехатарии радиатсионӣ, стандартҳои давлатӣ, меъёрҳои сохтмон ва қоидаҳои ҳифзи меҳнат, ҳуҷҷатҳои фармоишӣ, дастурӣ, методӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ анҷом дода мешавад. Санадҳои мазкур набояд хилофи муқаррароти ҳамин Қонун бошанд.

Дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон дар натиҷаи истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда (миқдори ниҳоии иҷозатдодашуда) меъёрҳои асосии гигиении зайл муқаррар карда мешаванд:

барои аҳолии миқдори таъсирбахши миёнаи солона ба 0,001 зиверт баробар аст ё миқдори ниҳоии иҷозатдодашуда дар тӯли ҳаёт (70 сол) 0,07 зиверт мебошад; дар солҳои алоҳида, ба шарте, ки миқдори таъсирбахши миёнаи солона барои панҷ соли пай дар пай аз 0,001 зиверт зиёд набошад, бузургии бештари миқдори ниҳой иҷозат дода мешавад;

барои кормандоне, ки ба таври доимӣ ё муваққатӣ бевосита бо манбаи афканишоти иондоркунанда кор мекунанд, миқдори ниҳоии иҷозатдодашудаи миёнаи солона ба 0,02 зиверт баробар аст, ё миқдори ниҳоии иҷозатдодашуда дар давраи фаъолияти меҳнатӣ (50 сол) 1 зиверт мебошад; шуоъхӯрии иҷозатдодашуда ба миқдори ниҳоии иҷозатдодашудаи солонаи то 0,05 зиверт ба шарте, ки агар миқдори ниҳоии иҷозатдодашудаи ҳисоби миёнаи солона дар 5 соли пай дар пайи охир аз 0,02 зиверт бештар набошад.

Аҳамияти ба тартиб даровардани миқдори асосии ниҳоии шуоъхӯрӣ, миқдори тавассути заминаи табиӣ радиатсионӣ ё тағйироти техногенӣ бавучудоянда, инчунин миқдореро, ки шаҳрвандон (беморон) ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгену радиологӣ ё муолиҷа мубтало гаштаанд, дар бар намегирад. Аҳамияти зикргардидаи миқдорҳои ниҳоии шуоъхӯрӣ ҳангоми муқаррар намудани сатҳи иҷозатдодашудаи шуоъхӯрии организми инсон ё узвҳои алоҳидаи он ниҳой мебошанд.

Меъёрҳои (миқдори ниҳоии иҷозатдодашуда) асосии гигиении дар моддаи мазкур муқарраргардидаи шуоъхӯрии аҳолии, барои минтақаҳои алоҳида аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати камшавии онҳо, бо

дарназардошти вазъияти мушаххаси санитарию гигиенӣ ва экологӣ, вазъи саломатии аҳоли ва дараҷаи таъсири омилҳои дигари муҳити зист ба инсон, метавонад тағйир ёбанд.

Қоидаҳои бехатарии радиатсионӣ, ки талаботро оид ба таъмини бехатарии техникӣ ҳангоми кор бо маводи радиоактивӣ ва дигар манбаҳои афканишоти иондоркунанда танзим менамояд, аз тарафи мақоми танзимкунандаи давлатӣ тибқи тартиби муқарраргардида тасдиқ карда мешаванд.

Стандартҳои давлатӣ, меъёр ва қоидаҳои сохтмон, қоидаҳои ҳифзи меҳнат, ҳуҷҷатҳои дастурӣ, методӣ ва дигар ҳуҷҷатҳо оид ба масъалаҳои бехатарии радиатсионӣ аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлатӣ ё ташкилотҳои ба он ваколатдор дар доираи салоҳияташон қабул ва тасдиқ карда мешаванд.

Моддаи 9. Назорати давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Назорати давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ аз ҷониби мақомоти ваколатдори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомоти давлатӣ дар доираи салоҳияташон анҷом дода мешавад.

Моддаи 10. Назорати истеҳсолӣ ба таъмини бехатарии радиатсионӣ

Ташкилотҳое, ки манбаҳои афканишоти иондоркунандаро истифода мебаранд, ба таъмини бехатарии радиатсионӣ назорати истеҳсолӣ мегузаронанд.

Тартиби гузарондани назорати истеҳсолӣ барои ҳар ташкилот бо дарназардошти хусусиятҳо ва шароити иҷрои корҳо муайян гардида, ба мақомоти ваколатдори давлатӣ, ки идора, бозрасӣ ва назоратро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, ба мувофиқа расонида мешавад.

Хадамоти радиатсионии ташкилотҳое, ки назорати истеҳсолиро ба таъмини бехатарӣ ва ҳифзи радиатсионӣ анҷом медиҳанд, ҳақдоранд ҳангоми ошкор намудани вайронкунии меъёрҳо, қоидаҳо ва талаботи беҳдоштии, қоидаҳои бехатарии радиатсионӣ, меъёру қоидаҳои сохтмонӣ, қоидаҳои ҳифзи меҳнат, санадҳои амрдиханда, дастурӣ, методӣ ва ҳуҷҷатҳои дигар дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ дар ташкилотҳои дахлдор, то рафъи вайронкориҳои ошкоршуда, гузарондани корҳоро бо манбаҳои афканишоти радиатсионӣ нигоҳдоранд.

Моддаи 11. Назорати давлатии объектҳои истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда

Объектҳои истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд таҳти назорати давлатии экологӣ, радиатсионӣ ва гигиенӣ ва техникӣ қарор гиранд.

БОБИ 3

ТАЛАБОТ ОИД БА ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

Моддаи 12. Чорабиниҳо оид ба таъмини бехатарии радиатсионӣ

Бехатарии радиатсионӣ бо роҳҳои зайл таъмин карда мешавад:

гузаронидани маҷмӯи чорабиниҳои дорои хусусияти ҳуқуқӣ, ташкилӣ, муҳандисӣ ва техникӣ, санитарӣ ва гигиенӣ, тиббӣ пешгирикунанда, тарбиявӣ ва маърифатӣ;

аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, дигар шахсони воқеию ҳуқуқӣ гузаронидани чорабиниҳо оид ба риояи қоидаҳои меъёрҳо дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ;

иттилоъ додан ба аҳоли дар бораи ҳолати радиатсионӣ ва чорабиниҳо ҷиҳати таъмини бехатарии радиатсионӣ;

таълими аҳоли бо усул ва воситаҳои пешгирӣ дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ.

Моддаи 13. Баҳодиҳии ҳолати бехатарии радиатсионӣ

Баҳодиҳии ҳолати бехатарии радиатсионӣ ҳангоми банақшагирӣ ва иҷрои чорабиниҳо оид ба таъмини бехатарии радиатсионӣ ва таҳлили самарабахшии чорабиниҳои зикргардида аз ҷониби мақомотҳои ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳо

(ҳукуматҳо), мақомоти давлатие, ки танзимро дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, инчунин истифодабарандагони манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, гузаронида мешавад.

Баҳодиҳии ҳолати бехатарии радиатсионӣ нишондиҳандаҳои асосии зайлро дар бар мегирад:

тавсифи олудашавии радиоактивии муҳити зист;

таҳлили таъмини чорабиниҳо оид ба бехатарии радиатсионӣ ва иҷрои меъёру қоидаҳо ва меъёрҳои гигиени бехатарии радиатсионӣ;

эҳтимолияти садамаҳои радиатсионӣ ва миқёси он;

сатҳи омодагӣ барои рафъи садамаҳои радиатсионӣ ва оқибатҳои он;

таҳлили миқдори шуоъхӯрӣ, ки кормандон ва аҳоли метавонанд аз ҳамаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда гиранд, гирифтаанд ё гирифта метавонанд;

теъдоди шахсоне, ки аз меъёрҳои миқдори асосии муқарраргардида, бештар гирифтори шуоъхӯрӣ гардидаанд.

Натиҷаҳои баҳодиҳии бехатарии радиатсионӣ аз тарафи мақомоти давлатии иҷозатдиҳанда (литсензиядиҳанда) таҳлил мешаванд ва ҳар сол ба шаҳодатномаҳои радиатсиониву гигиени истифодабарандаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда сабт мегарданд.

Тартиби пешбурди шаҳодатномаи радиатсионӣ гиғиениро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

Моддаи 14. Таъмини бехатарии радиатсионӣ ҳангоми таъсири радионуклеидҳои табиӣ

Интиҳоби қитъаҳои замин, тарҳрезӣ ва сохтмони бинои иншоотҳо бояд бо дарназардошти пешгирии воридшавии радионуклеидҳои табиӣ ба фазои (ҳавои) биноҳо анҷом дода шавад.

Истеҳсоли маводи сохтмон, қабули бино ва иншоот барои истифода, истифодаи бино ва иншоот бояд бо дарназардошти ҳаҷми мавҷудияти таркиби радионуклеидҳои табиӣ дар фазои (ҳавои) биноҳо анҷом дода шавад.

Истифодаи маводи сохтмон ва маҳсулоте, ки ба меъёрҳои бехатарии радиатсионӣ ҷавобгӯ намебошанд, манъ аст.

Шуоъхӯрии аҳоли ва кормандон аз радионуклеидҳои табиӣ дар биноҳои истиқоматӣ ва истеҳсоли набояд аз меъёрҳои муқарраргардида бештар бошад.

Моддаи 15. Таъмини бехатарии радиатсионӣ ҳангоми истеҳсоли маводҳои ғизоӣ ва истеъмоли оби нӯшокӣ

Ашёи озуқаворӣ, маҳсулоти хӯрокворӣ, оби нӯшокӣ, мавод ва таҷҳизоти дар ҷараёни тайёр кардан, ниғаҳдошт, ҳамлу нақл ва фурӯш бо онҳо робитадошта, бояд ба талаботи таъмини бехатарии радиатсионӣ ҷавобгӯ бошанд.

Моддаи 16. Ўҳдадории истифодабарандаи манбаъи афканишоти иондоркунанда ҷиҳати таъмини бехатарии радиатсионӣ

Истифодабарандаи манбаъи афканишоти иондоркунанда ўҳдадор аст:

талаботи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои дигари меъёрию ҳуқуқиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ риоя намояд;

бобати таъмини бехатарии радиатсионӣ ва ҳифзи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда тадбирҳо ба нақша гирад ва амалӣ намояд;

анҷом додани корҳо ҷиҳати асоснок намудани бехатарии радиатсионии маҳсулот, мавод, равандҳои технологӣ ва истеҳсолоти нав (модерншуда), ки манбаъҳои афканишоти иондоркунанда мебошанд;

анҷом додани назорати мунтазами истеҳсоли ба ҳолати радиатсионӣ дар ҷойҳои кор, биноҳо, ҳудуди ташкилотҳо, дар минтақаҳои назорат, инчунин ба партофтан ва хориҷ кардани маводи радиоактивӣ;

анҷом додани назорат ва баҳисобгирии мунтазами миқдори инфиродии шуоъхӯрии кормандон;

тайёр кардан ва гузаронидани аттестатсияи мансабдорон ва кормандон, мутахассисони ҳадамоти назорати истеҳсоли радиатсионӣ, шахсони дигар, ки ба таври доимӣ ё муваққатӣ бо манбаъҳои афканишоти иондоркунанда кор мекунанд;

гузаронидани муоинаҳои пешакӣ (ҳангоми дохилшавӣ ба кор) ва даври тиббии кормандон;

кормандонро мунтазам оиди дараҷаи афканишоти иондоркунанда дар ҷойҳои кориашон ва андозаи миқдори шуоъхӯрии инфиродӣ огоҳ намояд;

сари вақт ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти давлатие, ки ваколати идоракунии, назорат ва бозрасиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ дорад, дар бораи шароитҳои фалокат, вайроншавии низоми технологие, ки ба бехатарии радиатсионӣ таҳдид менамояд, ахборот диҳад; ҳулоса, қарор ва амри шахсони мансабдор, мақомоти ваколатдори давлатӣ, ки идора, назорат ва бозрасиро дар соҳаи бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, иҷро намояд;

татбиқи ҳуқуқҳои шаҳрвандонро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ таъмин намояд.

Моддаи 17. Назорат ва баҳисобгирии миқдори инфиродии шуоъхӯрӣ

Назорат ва баҳисобгирии миқдори инфиродии шуоъхӯрие, ки шаҳрвандон ҳангоми истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ, инчунин дар натиҷаи заминаи тағйирёфтаи табиӣ радиатсионӣ ё техногенӣ мубтало гаштаанд, дар доираи системаи ягонаи давлатии назорат ва баҳисобгирии миқдори инфиродии шуоъхӯрӣ, ки тибқи тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис меёбад, анҷом дода мешавад.

Моддаи 18. Таъмини бехатарии радиатсионии шаҳрвандон ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ

Миқдори шуоъхӯрии шаҳрвандон ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ бояд ба меъёрҳои муқарраргардидаи бехатарии радиатсионӣ мувофиқ бошанд.

Ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ бояд воситаҳои ҳифзи шаҳрвандон истифода бурда шавад.

Бо талаби шаҳрванд ҳангоми гузаронидани амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ ба ӯ дар мавриди миқдори шуоъхӯрии дар назар дошташуда ё гирифташаванда ва оқибатҳои эҳтимолӣ имконпазир маълумот дода мешавад.

Шаҳрванд ҳуқуқ дорад аз амалиёти тиббии рентгенорадиологӣ, ба истиснои ташхиси пешгирикунандае, ки бо мақсади ошкор намудани бемориҳои аз нигоҳи эпидемиологӣ хатарнок гузаронида мешавад, даст кашад.

Моддаи 19. Минтақаи санитария муҳофизатӣ ва минтақаи назорат

Бо мақсади ҳифзи шаҳрвандон ва муҳити зист дар маҳалҳои ҷойгиршавии иншооти истифодабарандаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда, минтақаҳои санитария муҳофизатӣ ва минтақаи назорат муқаррар карда мешавад.

Андоза ва ҳудуди минтақаи санитария муҳофизатӣ аз ҷониби мақомоти ваколатдори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дигар мақомотҳои салоҳиятдори давлатӣ ба мувофиқа расонида шуда, муайян карда мешаванд.

Дар минтақаи санитария муҳофизатӣ сукувати доимӣ ё муваққатии одамон, ҷаронидани чорво ва паррандаҳои хонагӣ, инчунин ҷойгиронии иншооти истеҳсолӣ ва дигар иншооте, ки бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда алоқаманд нестанд, манъ мебошад.

Истифодаи бино ва иншооти дар минтақаи санитария муҳофизатӣ мавҷуда, барои мақсадҳои ҳоҷагидорӣ, дар сурати тағйир додани самти фаъолияти онҳо, бо пешниҳоди истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода мешавад.

Минтақаи назорат, андоза ва ҳудуди он аз ҷониби истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда муайян гардида, бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳо (ҳукуматҳо), мақомоти давлатии танзимкунандаи соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ, ба мувофиқа расонида мешавад.

Дар минтақаи назорат ва санитария муҳофизатӣ амали тадбирҳои оид ба пешгирии садамаҳои радиатсионӣ татбиқ мегардад.

Моддаи 20. Ниғаҳдошт ё ғўронидани партовҳои радиоактивӣ

Интиҳоби ҷой барои ғўронидани партовҳои радиоактивӣ бо дарназардошти таъмини бехатарии радиатсионии аҳоли ва муҳити зист, аз ҷумла шароитҳои гидрогеологӣ, геоморфологӣ, тектоникӣ ва зилзилавӣ, дар тўли тамоми мўҳлати ғўронидани партовҳо, баинобатгирии дурнамои дарозмўҳлат сурат гирифта, дар ин маҳал аломати шартии огоҳкунанда гузошта мешавад.

Истифодабарандагони қаъри замин барои ба даст овардани ашёи радиоактивӣ ва анборкунии (гӯронидани) партовҳо, танҳо корхонаҳои давлатӣ буда метавонанд.

Тартиби ташкили чамъоварӣ ва гӯронидани партовҳои радиоактивиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

Моддаи 21. Таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой

Таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой ҳангоми ҳама гуна навъи муносибат ба онҳо, ҳатмӣ мебошад.

ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой аз ҷониби истифодабарандагони манбаи афканишоти иондоркунанда таъмин карда мешавад.

Таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой системаи ягонаи банақшагирӣ ва татбиқи маҷмуи тадбирҳои техникӣ ва ташкилии барои мақсадҳои зайл нигаронидашударо дар бар мегирад:

пешгирии воридшавии ғайриқонунӣ ба ҳудуди ҷойгиршавии маводи радиоактивӣ ва ядрой, ҳамчунин ғорат ё вайрон кардани он;

ошкор намудан ва баргардонидани маводи радиоактивӣ ва ядроии гумкардашуда ё ғоратшуда.

Назорати таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядрой аз ҷониби мақомоти ваколатдори назорати давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кўҳкорӣ назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

Тартиби таъмини ҳифзи маводи радиоактивӣ ва ядроиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

Моддаи 22. Талабот оид ба ҳамлу нақли маводи ядрой ва моддаҳои радиоактивӣ

Ҳамлу нақли маводи ядрой ва моддаҳои радиоактивӣ мувофиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шартномаҳои байналмилалӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф кардааст, ба ҷо оварда мешавад.

Қоидаҳои ҳамлу нақли маводи ядрой ва моддаҳои радиоактивӣ бояд ҳуқуқҳо, ўҳдадорӣҳо ва масъулиятҳои борфирист, борбар ва боргир, тадбирҳои бехатарӣ, ҳифзи ҷисмонӣ, системаи тадбирҳои мувофиқакардаи роҳ надодан ба ҳодисаҳо ва садамаҳои нақлиётӣ, талабот нисбати бастубандӣ, тамғагузорӣ ва воситаҳои нақлиёт, инчунин тадбирҳои пешгирӣ ва барҳамдиҳии оқибатҳои садамаҳои эҳтимолиро пешбинӣ намоянд.

БОБИ 4 ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ ҲАНГОМИ САДАМАИ РАДИАТСИОНӢ

Моддаи 23. Ўҳдадори ташкилотҳо дар соҳаи таъмини ҳимояи аҳоли ва кормандон аз садамаи радиатсионӣ

Ташкилотҳое, ки дар онҳо руҳ додани садамаҳои радиатсионӣ имконпазир аст, вазифадоранд инҳоро дошта бошанд:

номгуи садамаҳои эҳтимолии радиатсионӣ, бо пешгӯии оқибатҳои он ва дурнамои ҳолати радиатсионӣ;

меъёри қабули қарор ҳангоми руҳ додани садамаи радиатсионӣ;

воҳидҳои садамавию наҷотдиҳанда ва махсуси ғайринизомии мудофияи граждани, ки аз шумули кормандони истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда таъсис дода мешаванд;

нақшаи чорабиниҳои оид ба ҳимояи кормандон ва аҳоли аз садамаҳои радиатсионӣ ва оқибатҳои он, ки бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳо (ҳукуматҳо) ва мақомоти давлатии танзимкунанда дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ ба мувофиқа расонида шудааст;

воситаҳои огоҳонӣ барои таъмини рафъи оқибатҳои садамаҳои радиатсионӣ;

воситаҳои тиббии пешгирии осебҳои радиатсионӣ ва воситаҳои расонидани кўмаки тиббӣ ба зарардидагони садамаи радиатсионӣ.

Моддаи 24. Ўҳдадорӣҳои истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда ҳангоми садамаи радиатсионӣ

Ҳангоми садамаи радиатсионӣ истифодабарандаи манбаи афканишоти иондоркунанда вазифадор аст:

оид ба ҳифзи кормандон ва аҳоли аз садамаи радиатсионӣ ва оқибатҳои он иҷрои чорабиниҳоро таъмин намояд;

оид ба садамаи радиатсионӣ мақомоти давлатиеро, ки назорати давлатӣ ва тафтишро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, инчунин мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳоро огоҳ созад;

оид ба расонидани кӯмаки тиббӣ ба осебдидагон тадбирҳо андешад;

манбаъи олудагии радиоактивиро барҳам дода, ба муҳити зист паҳн гардидани маводи радиоактивиро пешгирӣ намояд;

таҳлил гузаронида, дурнамои инкишофи садамаи радиатсионӣ ва тағйирёбии вазъияти садамаи радиатсиониро таҳия намояд;

баъди рафъи садамаи радиатсионӣ оид ба мӯътадилгардонии ҳолати радиатсионӣ тадбирҳо андешад.

Моддаи 25. Шуоъхӯрии баланди банақшагирифташудаи шахрвандоне, ки барои рафъи оқибатҳои садамаи радиатсионӣ ҷалб шудаанд

Шуоъхӯрии баланди банақшагирифташудаи шахрвандони барои рафъи оқибатҳои садамаи радиатсионӣ ҷалбгардида, корҳои садамавӣ наҷот ва дезактиватсия метавонад, танҳо ҳангоми зарурати наҷотдиҳии одамон ва пешгирии шуоъхӯрии бештари онҳо анҷом дода шавад.

Шуоъхӯрии шахрвандони барои рафъи оқибатҳои садамаҳои радиатсионӣ ҷалбшуда аз миқдори миёнаи солонаи меъёрҳои асосии беҳдошти шуоъхӯрӣ барои кормандон, ки моддаи 8 ҳамин Қонун муқаррар намудааст, набояд аз даҳ маротиба бештар бошад.

Шуоъхӯрии баланди банақшагирифташудаи шахрвандони барои рафъи оқибатҳои садамаи радиатсионӣ ҷалбшуда, танҳо як маротиба дар давраи зиндагии онҳо, бо хоҳиши ихтиёрии онҳо ва огоҳонии пешақӣ оид ба эҳтимоли миқдори шуоъхӯрӣ ва хатар ба саломатиашон, иҷозат дода мешавад.

Намудҳо ва андозаҳои ҷубронпулиро барои хатарнокии зиёд ва пардохтани зараре, ки тавассути таъсири радиатсионӣ ба саломатии шахсони барои иҷрои корҳои зикргардида ҷалбшуда расонда шудааст, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

БОБИ 5
ҲУҚУҚ ВА ЁҲДАДОРИҲОИ ШАХРВАНДОН ВА ИДТИҲОДИЯҲОИ
ҶАМЪИЯТӢ
ДАР СОҲАИ ТАЪМИНИ БЕХАТАРИИ РАДИАТСИОНӢ

Моддаи 26. Ҳуқуқи шахрвандон ба бехатарии радиатсионӣ

Шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шахрвандони хориҷӣ ва шахсони бетабаа, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ мекунанд, ба бехатарии радиатсионӣ ҳуқуқ доранд. Ин ҳуқуқ тавассути гузаронидани маҷмӯи чорабиниҳо ҷиҳати пешгирии аз меъёрҳои муқарраргардида бештар нарасонидани таъсири радиатсияи афканишоти иондоркунанда ба организми инсон, иҷрои қоида, меъёрҳо ва талаботи вобаста ба таъмини бехатарии радиатсионӣ аз ҷониби шахрвандон ва ташкилотҳо, ки фаъолияти истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунандаро анҷом медиҳанд, таъмин карда мешавад.

Шахрвандон ҷиҳати таъмини ҳуқуққояшон оид ба бехатарии радиатсионӣ метавонанд ба мақомоти дахлдори давлатӣ ё ба суд муроҷиат кунанд.

Моддаи 27. ҳуқуқи шахрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба гирифтани маълумот оид ба ҳолати радиоактивӣ

Шахрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҳуқуқ доранд дар доираи вазифаҳои иҷрошаванда оид ба ҳолати радиоактивӣ ва тадбирҳои андешидашудаи ҷиҳати таъмини ҳолати радиатсионӣ дар ташкилоте, ки фаъолиятро бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда анҷом медиҳанд, маълумоти хаттӣ ва даҳонӣ гирифта метавонанд.

Моддаи 28. Имконияти ворид шудан ба ҳудуди ташкилоте, ки фаъолиятро бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда анҷом медиҳад

Намояндагони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ тибқи тартиб ва шартҳои муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳудуди ташкилотҳое, ки

фаъолиятро бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда анҷом медиҳанд, ҳуқуқи ворид шудан доранд.

Моддаи 29. ҳифзи иҷтимоии шаҳрвандоне, ки дар ҳудуди ҳамшафати ташкилоти бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда фаъолиятдошта зиндагӣ мекунанд

Шаҳрвандоне, ки дар ҳудуди ҳамшафати ташкилоти бо истифодаи манбаъҳои афканишоти иондоркунанда фаъолиятдошта зиндагӣ мекунанд ва дар онҳо имконпазирии зиёд будани миқдори асосии ниҳоии муқаррарнамудаи ҳамин Қонун имконпазир аст, ба ҳифзи иҷтимоӣ ҳуқуқ доранд. Тартиби таъмини чораҳои ҳифзи иҷтимоиро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунанд.

Моддаи 30. ҳуқуқи шаҳрвандон ба ҷуброни зарари ба саломатӣ ва амволи онҳо аз афканишоти иондоркунанда ва садамаи радиатсионӣ расонидашуда

Шаҳрвандон мутобиқи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷуброни зарари расонида ба саломатӣ ва амволи онҳо дар натиҷаи шӯроҳурии зиёда аз миқдори ниҳоии муқаррарнамудаи ҳамин Қонун аз афканишоти иондоркунанда, инчунин садамаи радиатсионӣ ҳуқуқ доранд.

Моддаи 31. Ёҳдадории шаҳрвандон дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ

Шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бетабаа, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ мекунанд, ёҳдадоранд:

талаботи таъмини бехатарии радиатсиониро риоя намоянд:

оид ба таъмини бехатарии радиоатсионӣ тадбирҳо андешанд ё дар анҷом додани чунин тадбирҳо иштирок кунанд;

талаботи мақомоти ҳокимияти иҷроияро, ки идораи давлатӣ ва назорати давлатиро дар соҳаи таъмини бехатарии радиатсионӣ анҷом медиҳанд, иҷро кунанд.

**БОБИ 6
МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ**

Моддаи 32. Масъулият барои вайрон кардани қонунгузорӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки дар вайрон кардани қонунгузорӣ оид ба бехатарии радиатсионӣ гунаҳкоранд, тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Ҷаримабандӣ шахсони гунаҳкорро аз ёҳдадории рафъи қонунвайронкуниҳо, ҷуброни зарари ба ҳаёт ва саломатии шаҳрвандон расонида ва ё хароҷотҳои онҳо, инчунин аз ҷуброни зиёни ба шахсони ҳуқуқӣ дар натиҷаи садамаи радиатсионӣ расонида, озод наменамояд.

Моддаи 33. Тартиби мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур

Қонуни мазкур баъд аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

**Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон
РАҲМОНОВ
ш. Душанбе 1 августи соли 2003
№42**

Э.